

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Praesertim Augustini, Et Thomae Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Sacramentis In Genere Et Specie - Libros Octo Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput 140. Attritionis ex solo gehennæ metis conceptia cum Sacramento
insufficientia, communi Doctorum, & Scholæ Principum calculo tradita fuit
ante Concilium Tridentinum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73212](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73212)

midiosofa attritionis R. P. Esparza, sibi contradicentes in iudicio de certitudine illius, numero utique, autoritate & doctrinâ non impares iis quos ipse profertre potest pro illius certitudine; imò ipsis praestantiores, utpote Casuillarum Principes, & Tridentini temporibus viciniore, quorum etiam alibi Tridentino interfuerunt, & acta illius probè perfecta habuerunt. Cùm ex iis qui (cum ipsis) Tridentino interfuerunt, ne unus quidem profertre queat, qui assertam ab Esparza certitudinem moralem & plusquam moralem cùm ipso afferat. Imò aliquod dumtaxat vestigium opinionis negantis necessitatem amoris, post lustrata quam diligentissimè authentica acta Concilii Tridentini, Cardinalis Pallavicinus (ut ipse testatur in historia illius l. 12. c. 10.) invenire potuerit in eis quæ Granatenfis disputavit.

1419 Ante celebratum verò Concilium Tridentinum nullus è schola Theologorum Scholasticorum proditit (ait eximie eruditiois Vir. Franciscus Farvacques, in quaestione sua quodlib.) qui doceret attritionem similem, saltem penitenti cognitam, sufficere obtinendam in Sacramento reconciliationi. Quod si forte neget, cedo, si vel unius Authoris profertre testimonium, & magnam pro praestito beneficio referes gratiam. Hactenus enim solertissimè quaesivi, & non inveni.

1420 Merito proinde Illustriss. D. Jacobus Boonenius, Archiepiscopus Mechliniensis, in Mandato 26. Maii 1637. Bruxellis edito, sic ait: Jacobus, Dei & Apostolicae Sedis gratiâ Archiepiscopus Mechliniensis, omnibus annuarum curam habentibus, Confessariis, & verbis Dei Praedicatoribus in nostra Diocesi, salutem in Domino. Cùm in sancta Ecclesia nihil excellentius habeatur ipsis sanctissimis Sacramentis, è quibus, uti largissimis fontibus Salvatoris nostri decet, in animas vel indefinenter profluit prima gratia, quâ justificantur; vel ea jam accepta augetur, vel deperdita restituitur: nihil magis cordi esse debet iis quos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam ut ea non solum ritè, & absque ullo invaliditatis periculo, sed insuper plenissimo semper effectu omnibus iis administrantur. Quare cùm ex omnium Theologorum sententia, in eorumdem Sacramentorum administratione adhiberi semper debeant materiae & formae determinatae, ac quantum fieri potest securissima, nullo autem modo (extra necessitatem) dubie vel controverse; intelligamus verò inter Catholicos Doctores adhuc disputari, an inter actus penitentiae, quos sacrum Concilium Tridentinum definit esse quasi materiam Sacramenti Penitentiae, sufficiens censeri debeat illa contritio imperfecta, seu attritio, quâ tantum propter peccata peccata detestamur, pluribus quidem à Concilio Tridentino id affirmantibus, aliis nihilominus etiam ab eodem Concilio id negantibus: ne in ista sententiarum diversitate, salus penitentium periculo exponatur: vobis, & unicuique vestrum, qui ad Sacramenti Penitentiae administrationem estis admissi, & approbati, mandamus, quatenus omnem vestram industriam ad conferatam, ut omnes ad dicti Sacramenti perceptionem accedentes inducat, moveatis, & disponatis ad veram & cordialem detestationem, ac dolorem suorum peccatorum, non tam ex timore poenarum, quam ex Dei amore, quo ipsam, velut summum bonum, quod maxima impietate peccando contempserunt, perfectè diligant, vel saltem ut fontem iustitiae, quâ scilicet justificamur, diligere incipiant. Si enim populus ille rudis sub veteri lege, qui acceperat tantum spiritum servitutis in timore, in tanta gratiae penuria, non poterat justificari nisi per dilectionem Dei super omnia: meritissimè nos filii novi Testamenti, qui non accepimus iterum spiritum servitutis in timore, sed spiritum adoptionis, quo filii Dei nominamur, & sumus, in tanta gratiae plenitudine, quam effudit in nos per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, non tanquam servi, timore poenarum; sed tanquam filii, ex amore ejus qui dilexit nos, & lavit nos a peccatis in sanguine suo, ipsa peccata super omnia mala detestari debemus.

Uti vero populus Christianus in te tanti momenti magis instruatur, vobis verbis Dei Praedicatoribus injungimus, quatenus sapienter occasione capiteis tractandi de natura, motibus, & affectibus contritionis, ut & de amore Dei super omnia, sine quo vera contritio haberi non potest: ut duobus hisce necessariis mediis instructus, quavis occasione, & quovis tempore, auxiliante Domino, remissionem peccatorum, & salutem annuarum suarum consequi possit. Datum Bruxellae die 26. Maii anno 1637.

Merito etiam Illustriss. D. de Wackendonck, Episcopus Namurcensis, in Synodo anni 1699. tit. 5. de Sacram. Penit. c. 21. statuit sic: Cùm his quos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, & Medicos spirituales, saluti omnium illis commissorum procuranda, nihil magis cordi esse debeat, quam ut sanctissima Sacramenta, in eum finem utilissima, & respectivè necessaria, plenissimo semper effectu, & absque ullo invaliditatis periculo administrantur, & in his adhibeantur materiae & formae certae & determinatae, ac quantum fieri potest, securissime, qualis est in Sacramento Penitentiae contritio ex amore Dei super omnia. Quam etiam in articulo mortis adhibendam censens illi qui attritionem aliam sufficientem & securam esse existimant. Nos securiora securis praefereutes, & certa dubiis: Mandamus omnibus & singulis, in hac Diocesi nostra ad Sacramenti Penitentiae administrationem admissis & approbatis, quatenus omnem suam industriam ad conferatam, ut penitentes ad Sacramenti perceptionem accedentes, praevis dispositione, per actus supernaturales fidei, spei, & caritatis, inducant & moveant ad veram & cordialem detestationem, & dolorem suorum peccatorum, non tam ex timore poenarum, quam ex dilectione Dei, quem cum ex toto corde amare debuissent, maxima cum impietate peccando contempserunt. Si enim populus rudis sub veteri lege, qui acceperat tantum spiritum servitutis in timore, in tanta gratiae penuria, non poterat salvari, nisi per dilectionem Dei super omnia; nos filii novi Testamenti, qui accepimus spiritum adoptionis, in tanta gratiae plenitudine, merito tanquam tales, ex amore ejus qui dilexit nos, & lavit nos sanguine suo, ipsa peccata super omnia mala, detestari debemus, quo sic, auxiliante ipso, remissionem illorum, & annuarum nostrarum salutem assequi valeamus.

CAPUT CXL.

Attritionis ex solo gehenna metu conceptae cum Sacramento insufficientissimae, communis Doctorum, & Scholae Principum calculo tradita fuit ante Concilium Tridentinum.

§. I.

Duae priores probationes assertionis nostrae.

1. Probatur 1°. quia id testantur Gabriel in 4. dist. 14. q. 2. a. 2. Ludovicus Lopez Illustriss. doctor. p. 1. cap. 9. opinionem de illius insufficientia vocans opinionem Antiquorum, Hugo Matthoud in doctissimis Scholis suis ad Robertum Cardinalem Pallum p. 5. c. 31. ubi sic: Ex his Roberti verbis, & ex aliis supra relatis liquet constare, attritionem ex solo gehenna metu conceptam, non veram Sacramenti partem, nec vocentem, nec significato veteribus & Pallo codicibus Authoribus innotuisse, ut meritis in conscientia Instruitoris scripsit Lopez, illius opinionis partes fuisse Aldebrandi

rem *Canum* & *Henricum* quendam *Salmanticensis*, qui putant dolorem illum, quo solo metu inferni peccator concutitur, sufficientem esse dispositionem, ut, accedente Sacramento, justificantem gratiam consequantur. Sed ut nova hæc opinio, sic periculosa, & tantam Scripturæ detrahens, quantum Sacramento concedere potest.

1423 Idem testatur accuratissimus veterum in administratione Sacramenti Pœnitentiæ rituum & sententiarum investigator *Joannes Morinus* l. 8. c. 4. n. 2. dicens: *Itius sententiæ* (de formidolosa attritionis, cogitæ ut talis, cum Sacramento sufficientia) *Authores fuerunt Meleior Canus, Francisci Victoris discipulus, & Henricus quidam Salmanticensis Doctor. Aute horum neminem legi, qui sic doceret, aut docere perhiberetur.*

1424 Probatur 2°. ex narratione sententiarum, quæ licet ab incunabilis natæ Scholasticæ usque ad Tridentinum variæ fuerint; in eo tamen omnes, vel ferè omnes convenerunt, quod ad validum, vel saltem ad fructuosum Pœnitentiæ Sacramentum requisierint contritionem, vel saltem attritionem propter Deum, seu propter interesse divinum, & non solum propter inferni supplicium, vel aliud interesse proprium. Quod carundem sententiarum inductione probat *Morinus* ibidem c. 2. & 3. Siquidem ab initio Scholasticæ (id est ab anno 1120. vel 1130.) usque ad annum 1220. (quo demum tempore attritionis nomen audiri cœpit in Scholis) novem fuerit sententiæ, quarum omnes & singulæ ante sacerdotalem absolutionem perfectam requirere contritionem.

Prima & antiquissima requisivit contritionem ad eam perfectam, & per se justificantem, ut diceret, sacerdotalem absolutionem non esse nisi simplicem declarationem absolutionis à Deo datæ vi præcedentis illius contritionis. Hæc sententia ferè simul extincta fuit, ut nata. Unde *vix*, aut ne *vix* quidem invenitur memoria illius, nisi in relatione antiquissimorum Scholasticorum eam referantium; eandemque, prout ab antiquis Authoribus intellecta fuit, ab omnibus Scholasticis, a se lectis, referatam fuisse testatur idem *Morinus* capite secundo citato.

1425 Secunda perfectam quidem contritionem cum prima requisivit ante absolutionem, sed negavit per eam peccata (extra casum necessitatis) remitti, nisi addita illi confessione & satisfactione, sacerdotalem absolutionem subtequeretur.

1426 Tertia, secundam explicans, absolutionem contendeat esse conditionalem, ita ut contritum (quamlibet perfectè) & confessum non reconciliaret, nisi sub tacita conditione, si inunctam confitentem pœnitentiam perageret, quæ demum peracta, Deus absolute peccata remitteret. Quæ sententia, sicut & duæ priores, paucissimos (inquit *Morinus*) nactæ sunt defensores.

1427 Quarta (apud *Morinum* sexta) antiquissima, & primæ coætanæ, maximos, & celeberrimos defensores habuit, atque (eodem teste) sub annum 1130. in Scholis communis fuit, usque ad annum 1160. Hæc sententia sic requisivit contritionem perfectam, & per se justificantem; ut triplicem distinxerit ex culpa reatum, culpæ scilicet, pœnæ æternæ, & pœnæ temporalis. Quorum primum à Deo absolute remitti docuit per contritionem. Secundum dixit non remitti per contritionem, nisi conditionatè, si pœnitens confiteretur, atque à Sacerdote absolveretur, per cuius absolutionem reatus ille absolute remitteretur. Tertium dixit non remitti, nisi per satisfactionem purgatoriam, in hoc vel futuro sæculo solvendam.

1428 Quinta cum sexta, proximè subjicienda, convenit in omnibus, nisi quoddam addiderit, in casu publici scandali, peccata non remitti, nisi post publicam de illis pœnitentiam.

Tom. III.

Sexta (apud *Morinum* quarta) cum prima dixit, per requisitam cordis contritionem, mentis confessionem, internamque satisfactionem (in cordis humilitate & dolore consistentem) ante sacerdotalem absolutionem, & satisfactionem externam, absolutam peccatorum remissionem (contra secundam & tertiam sententiam) semper obtineri, per eamque remitti reatum culpæ & pœnæ æternæ (contra quartam sententiam) sic tamen ut sacerdotalem absolutio non foret simplex declaratio (uti prima sententia ponebat) sed vera sententia, per quam fiebat judicialis declaratio remissionis à Deo factæ, pœnarumque peccatis debitarum impositio, atque iis ex toto, vel ex parte solutis, restitutio in communionem corporis Christi; atque (in casu publicorum & gravium criminum excludentium à communione sanctorum) in eam restitutio, seu reconciliatio.

Hæc sententia (inquit *Morinus*) sub annum 1430. 1160. Authore Magistro Sententiarum, ad eam vigere cœpit, ut, quartæ Scholis ablegatæ (Doctoribus omnibus merito negantibus fieri posse, ut, culpâ remissâ, pœnæ æternæ reatus maneret) principatum in Scholis centum propè annis solere obtinuerit, licet cum explicationibus, additionibus, & ampliationibus septimæ, octavæ, & nonæ sententiæ, quæ non sunt nisi propagines sextæ, ipsam illustrantes, sacerdotali que absolutionis virtutem seu efficaciam amplius declarantes.

Septima itaque sententia cum sexta & præcedentibus sic perfectam requisivit cordis contritionem, ut diceret, absolutam peccatorum remissionem à Deo per eam obtineri, etiam quoad reatum pœnæ æternæ, sic tamen ut hæc commutaretur in temporalem valde grandem, pœnitentiæque viribus improporionatam, quæ per efficaciam absolutionis sacerdotalem diminuta, mutaretur in mediocrem & proporionatam, quæ per satisfactionem sacramentalem expiaretur, prorsusque tolleretur.

Octava septimæ nihil addidit, nisi quoddam distinxerit duas absolutionis partes, deprecativam unam, judicalem alteram. Aiens per deprecativam fieri, ut pœnitens, si forte nondum sufficienter contritus foret, contritionis, ac per consequens remissionis peccatorum gratiam impetraret. Per judicalem verò (quæ remissionem semper supponeret culpam, pœnamque æternam) ea solum effici, quæ ex aliis sententiis supra relata sunt.

Nonæ denique cum præcedentibus posuit, Confessione & absolutione, ut sunt in actu, non remitti nisi pœnam temporalem; iisdem verò, ut sunt in voto, sive contritione, ut complectente votum Confessionis, absolutionis, & satisfactionis, culpam pœnamque æternam semper remitti.

Si quæ aliæ fuerint sententiæ (inquit *Morinus*) ad illarum aliquam faciliè referri possunt: eandem quippe contritionem requisierunt, eodem absolutioni effectus tribuerunt; solum addentes, virtute Confessionis & absolutionis à Deo tribui gratiæ auxilia contra tentationes, peccati que fomitem mitigari. Una etiam sententia augmentum habitus gratiæ (jam iniuri per virtutem contritionis) absolutioni vindicavit. Omnium novissima gratiæ habitualis infusionem virtuti absolutionis adscripsit: eò quoddam *vix* ante annum 1200. de gratiæ habitibus ceceptum sit in Scholis disputari.

Ex sincera ista sententiarum omnium narratione & inductione perspicuum est, opinionem de formidolosa attritionis sufficientia, ab incunabilis natæ Scholasticæ, usque ad Magistrum, imò à Magistro usque ad annum circiter 1240. ne auditam quidem in Scholis fuisse. Unde *Pinterellus*, Societatis Jesu Theologus, in libro de attritionis sufficientia, tamen diligentissimè conquisserit, nullum tamen invenire potuit, nec ullum pro ea

Hhh

Autorem nominat nisi vitâ functum post annum 1240. Et in proemio ejusdem libri ingenue fatetur, doctrinam Magistrî Sententiarum, communemque provincie Doctorem ante annum 1240. sua esse contrariam.

1436 Ab anno quidem 1220. (verius scripsisset 1240.) ad 1300. pro ea nominat Guilielmum Parisiensem, Alexandrum de Ales, Robertum de Sorbona, Vincentium Belloyacensem, Guilielmum Peraldum, S. Thomam, S. Bonaventuram, Petrum de Tarantasia, & Richardum de Media-Villa. Ab anno 1300. ad 1400. Scotum, Ægidium Columna, Durandum, Alvarum, Pelagium, Joannem Vitalem, Antonium Andream, Nicolaum de Lyra, Paludanum, Aureolum, Franciscum Mayronis, Guilielmum de Rubione, Attesanum, Ludolphum de Saxonia, Joannem Burgensem, Joannem Thailam, Adam Goddam, Richardum Radulphum, Marfilium ab Inghen, Donyssium Cisterciensem. Ab anno 1400. ad 1500. Joannem Capreolum, S. Vincentium Ferrerium, Petrum Alliaccensem, Gersonem, Thomam Waldensem, Joannem Nider, Raymondum Sebundium, Alphonsium Tostatum, S. Bernardinum Senensem, Nicolaum de Oñna, Guilielmum Worignolum, Nicolaum de Orbellis, S. Antoninum, Henricum Harphium, Joannem de Bassolis, Joannem de Turceremata, Gabrielem de Barleta, Dionysium Carthusianum, Nicolaum de Nylc, Oliverium Maillardum, Joannem Meder, Bernardinum de Bullis, Pacificum, Angelum, Rosellam, Gabrielem Biel, Jacobum Perez de Valentia, Alexandrum de Ariostis, Hieronymum Savanarolam, Arturium Flion. Ab anno 1500.

1437 usque ad Tridentinum, Jacobum Almainum, Petrum Tartareum, Joannem Raulinum, Sylvestrum, Conradum, Tabienam, Arboreum, Natalem Bedam, Adrianum V. I. Cordubam, Ferrariensem, Bertoldum Episcopum Chiemensem, Gasparem Contarenum, Marcum Marium, Joannem Eckium, Albertum Pighium, Joannem Driedonem, Victoriam, Javelium, Armillam, Cajetanum, Rossensem, Georgium Wicelium, Nicolaum Grandis, Joannem Ferum, Joannem à Daventria, Tilmannum Smelingum, S. Thomam à Villanova, Isidorum Clarium, Franciscum Picardum, Claudium Guillaudum, Adrianum Lametium, Claudium Conflordum, Henricum Helmesium, Adamum Sasboldum, Michaëlem Episcopum Mespurgensem, Clementem Monilianum, Joannem Viguerium, Petrum Bulengerum, Petrum Lizetium, Conradum Clingium, Ludovicum Granatensem, Paulum de Palatio, S. Carolum Borromæum, Franciscum Panigarolam, Navarrum. Ipsos pro formidolosa attritionis sufficientia pariter adducit Author tractatus de Penitentia anno 1697. Romæ excusis, & ex iis plerisque Author Operis de dolore ad Sacram. Penit. ritè suscipiendam. necess. Romanis etiam typis editi anno 1706.

1438 Sed prorsus infundatè, prorsus absque veritate, prorsus infidè: cum ne unus quidem illorum cum ipsis tenuerit, attritionem ex solo gehennæ metu, cognitam ut talem, & immutatè se habentem, cum Sacramento sufficere ad peccatorum remissionem. Et ne ii quidem, qui præ cæteris isti opinioni favere primâ facie videri possunt, amplius expriment, quàm quoddam Penitentia Sacramentum vim habeat remissivam peccati mortalis; quodque proinde non prærequirit in penitente dispositionem per se justificantem, ante Sacramenti susceptionem. Quod dum ultrò concedimus, non ideo sequitur, quod ex mente ipsorum non præquirat dolorem propter offensam Dei, sive procedentem ex dilectione Dei tamquam fontis omnis iustitiæ. Neque enim omnis dolor ex

ea procedens per se justificat, secundum illos Doctores.

Tametsi ergo plures ex illis Doctoribus, ante confessionem vel absolutionem non requirant in penitente contritionem perfectam, sed imperfectam dumtaxat, seu attritionem; non ideo fideliter nominantur pro opinione de sufficientia attritionis purè formidolosa: cum necessariam asserant attritionem dilectricem, sive ex parte saltem amorosam. Tam enim attritio sufficiens, quàm contritio, secundum illos, esse debet dolor de peccatis propter Deum offensum, sive propter interesse Dei, non propter interesse nostrum dumtaxat. Nec igitur ipsi Pinterello favent.

Non favent etiam A. M. A. Bonaventura, Mayro, Gabriel, Marfilus, Capreolus, Abulensis, Cajetanus, Petrus Soto, Franc. Somnius, alique ab eodem Pinterello relati: cum requisierint contritionem perfectam, ut constabit ex dicendis § 3.

Nec illi Authores, qui dixerunt attritionem sufficere, id dixerunt de attritione purè formidolosa, immutatè se habente, vel cognita ut tali; sed quæ foret dolor de peccatis propter Deum, virtuteque Sacramenti per sui incrementum fieret contritio, vel bonâ fide putaretur contritio.

Quod si aliqui ex ipsis mentionem fecerint attritionis, cujus principium foret timor servilis, id intellexerunt de principio extrinseco, & preparatorio; non de principio intrinseco & formalis, saltem ultimato & adequato.

Denique ne quidem Granatensem & sanctum Carolum Borromæum verè pro se Pinterellus allegavit: neque enim, in iis quæ ex ipsis producit, sufficere aiunt attritionem ex solo gehennæ metu, tamquam motivo unico & adequato conceptam, & immutatè se habentem; sed contrarium expressè docent.

Ut autem liquidè appareat, nullam fidem adhibendam Pinterello, duobusque illis aliis tot pro se Scriptores perperam allegantibus, præter dicta & dicenda, accipe ex ungue Leonem, nec dubita Pinterellum, duosque illos Socios ipsius pro se referre Doctores ipsi expressè contradicentes. Quid enim clarius, quid expressius, quàm quod Granatenis (quem pro se refert) conc. i. in selo S. Mariæ Magdalena sub initium ait: *Constat plane neminem ex injusto fieri justum, nisi i peccatum super omnia detestetur, illudque supra omnia vitare constituat. Hæc enim duo habere nemo potest, nisi Deum diligat super omnia. Hæc enim tria, dilectio Dei super omnia, odium peccati, & propositum ejus omni operâ & studio vitandi, ita se invicem consequuntur, ut alterum sine altero consistere vult modo queat. At hujusmodi dilectionem, post naturæ lapsum, nemo, nisi præfente Dei ope adiutus habere potest. . . . Sine hac verò Dei dilectione, neque vera contritio, neque firmum sceleris vitandi propositum, ac proinde neque justificatio consistere potest. Et in Catech. l. 3. c. 18. de Sacram. Penit. in principio: *Ad ritè suscipiendum hoc Sacramentum, & absolutionis effectum . . . dico requiri veram de peccatis nostris contritionem . . . contritio est ingens animi dolor, & tristitia de peccatis præteritis, & quod iis Deus offensus fuerit, cum proposito nunquam post hæc peccandi. Hic verò dolor (ut ibidem ait, & l. 2. Memorial. c. 1. & 9.) non debet esse solummodo idè quod homo peccatis suis infernum promeritus fuerit . . . sed quod per illa Deum amiserit, eumque offenderit. Et infra: *Dolor & contritio non tantum ob calum amissum, & infernum promeritum, neque ob aliud aliquod commodum proprium, vel alienum; sed solo & suo amore Dei fiat.***

Verum ut magis appareat, Pinterellum absque veritate, & perperam Authores n. 1436. laudatos pro se retulisse; posteaquam ostendimus senten-

tiam ipsius usque ad annum circiter 1240. ne auidam quidem fuisse in Scholis (sicut nec ipsum quidem attritionis nomen usque ad annum circiter 1220. auditum fuit, uti proxime videbitur) quoddam sententia illi conradicem, Magistri utique, communis fuerit inter Doctores, & omnes propè Scholæ & Doctores usque annum 1240. (Morino recte) defuerint confessionem in charitate fieri debere, ut ad salutem & vitæ aeternæ meritum prodelle posset. Alias tantum prodesse, ut non foret iteranda; vel etiam ut prodelle solent opera extra charitatem facta.

1440 Post hæc (inquam) veniamus ad tempora subsequenta ann. 1240. & videamus quid Doctores senserint, & inveniemus quod ab eo tempore, usque ad Tridentinum, perseveraverit communis doctrina de necessitate amoris ad justificationem, de qua attritionis pure formidolosa insufficientia. Quandoquidem Auctores, qui ab eo tempore usque ad Trident. scripserunt, communis calculo, vel requisierint contritionem ad validam & fructuosam absolutionem, non contenti attritione; vel requisierint attritionem propter Deum, non solum propter inferni supplicium; vel voluerint attritionem esse ejusdem speciei cum contritione; nec ab ea differre intrinsicè (nisi penes magis & minus) sed extrinsecè dumtaxat, penes informationem vel non informationem gratiæ; vel voluerint attritionem virtute Sacramenti, per intensum sui incrementum, mutari in contritionem, ante sacramentalem justificationem; vel saltem requisierint attritionem bonâ fide putatam contritionem. Auctores verò qui contenti fuerunt attritione pure formidolosa, cognitâ ut tali, & immutata se habente, vix ulli, si ulli inveniantur. Quod ipsamet sententiarum enarratio §. sequenti manifestum faciet.

§. I. I.

Tertia assertionis probatio ex enarratione sententiarum quæ fuerunt in Scholis ab anno circiter 1240. usque ad Tridentinum.

1447 Ante sententiarum enarrationem animadvertendum, ne ipsum quidem attritionis nomen in Scholis vulgari coepit; nisi ab eo tempore, quo Doctores Scholasticæ disputando de modo & forma justificationis, paulatim affectu sunt, gratiam justificantem esse habitum à Deo anime infusum, comites habentem alios habitus infusos charitatis, &c. Quorum habituum tametsi nullus, è primis Scholasticis mentionem ullam fecisset; idèque illis multi se Doctores opposuissent: tandem circa an. 1240. deserbuit tota illa disputatio (inquit Morinus) omnique Doctores in habituum positionem consenserunt.

1448 Porro statim ut hoc Doctores assecuti sunt, iudicantur plurimi (pergit Morinus) habitum infusum, quo impius justificatur, esse primam gratiam, quam (ex antiqua Ecclesiæ traditione, per S. Augustinum præsertim elucidata) nullus meretur, sed Deus eam in nobis sine nostro merito infundit. Nulla proinde opera habitum illum præcedentia, gratiam justificantem promereri. Et hinc concluderunt, contritionem, vi cuius peccatum tollitur, esse naturâ posteriorem justificatione, & gratiâ gratum faciente. Quo tamen non obstante Scholasticæ complures, Magistri & Discipulorum ab ipso vivâ voce doctorum immediatè successores, voluerunt contritionem, licet naturâ posteriorem, esse dispositionem ad justificationem.

1449 Sed cum apud ipsos certum esset, rarè quempiam justificari, sine multis præparationibus tempore prioribus, nomen illis excoigandum fuit, quo præparationes illæ (hactenus significatæ nomine compunctionis, & contritionis) nuncuparentur, & distinguerentur à contritione, gratiâ

Tom. III.

justificantis pedilequâ. Et nomen istud attritio iuit. Quo nullus, vel vix ullus ante Guilielmum Parisiensem usus legitur. Non utique Hugo, nec Richardus à S. Victore, non Robertus Pullus, non Gratianus, non Joannes Sarisberienfis, non Præpositivus, non Petrus Cantor, non Robertus de Flammeburgo, non Guilielmus Altifidiensis. Sed post Guilielmum Parisiensem, sive post annum 1220. ita vulgari coepit, ut nomine isto, velut in Scholis vulgato, utantur Aletis & Albertus Magnus. *Et posteriorum nemo illud præterit, sed Auctorum qui hos antecesserunt, nullus mihi cognitus attritionem commemoravit.*

1450 Sic autem attritionem inter & contritionem distinguiebant, ut attritionem dicerent ex fide informi nati; contritionem ex fide formata. Attritionis principium esse timorem servilem; contritionis timorem initialem. Attritionis causas esse auxilia gratiæ, seu gratias gratis datas; contritionis verò, gratiam gratum facientem. Hinc omnem dolorem de peccato, Deique amorem, in non habente gratiam, attritioni iriuberant; in habente gratiam, contritioni.

1451 Quæ doctrina communis erat tempore Alberti Magni, utpote qui in 4. dist. 19. (octavâ apud Dion.) sic habet: *Quemadmodum communiter dicitur, attritio est dolor de peccatis, non procedens ex charitate & gratia. Contritio verò est dolor de peccatis, ex charitate & gratia procedens. Unde unus & idem dolor in substantia, potest esse attritio & contritio, sicut idem in re est fides informis, & fides formata.* Idem ante Albertum tradiderat Guilielmus Parisiensem de Sacram. Poenit. pag. 446. dicens, quod amor attritionis & contritionis sit idem, secundum idem, & propter idem: sunt unus & ejusdem speciei, & ita non differunt (intrinsicè) nisi penes magis & minus. Et pag. 444. erunt igitur ejusdem speciei amor præparatorius (id est attritionis) & amor qui charitas dicitur.

1452 Hinc igitur habes, tempore Guilielmi Parisiensem, & Alberti Magni, communem doctrinam fuisse, quod amor, & consequenter dolor attritionis, specie non foret diversus ab amore & dolore charitatis, seu contritionis, saltem intrinsicè, sed tantum penes magis & minus, sive secundum intensionem & remissionem, & extrinsecè secundum informationem & non informationem gratiæ. Quomodo etiam attritionem à contritione distinxit S. Thomas q. 28. verit. art. 8. ubi postquam in corpore (cum Alberto Magno proximè relato, communique illius temporis doctrina) dixisset, quod omnis dolor de peccatis, in habente gratiam, est contritio, & omnis actus fidei gratiæ conjunctus, est fides formata; actus autem fidei informis, & attritio, tempore præcedunt gratiæ infusionem. Ad 3. addit, quod contritio ab attritione præcedente non differt solum secundum intensionem doloris, sed etiam secundum informationem gratiæ. Et ita contritio habet aliquem ordinem posterioritatis ad gratiam, quem non habet attritio. Attritionem itaque S. Thomas à contritione non diversificat specie, nec essentialiter (cum informatio gratiæ sit extra essentialiam doloris, & intensio non diversificet speciem) sed solum accidentaliter secundum informationem gratiæ, & gradualiter secundum intensionem doloris.

1453 Angelico Doctore concinit Seraphicus Bonaventura in 4. dist. 17. dicens: *Concedo quod actus, qui in principio sui est attritio, antequam interrumpatur fit contritio, ut patet de actu, quo quis vadit ad Ecclesiam, si ei in via gratia infundatur.*

1454 Concinit etiam Doctore subtilis, si credimus Joanni de Burgo, Cancellario Cantabrigiensi, in pupilla oculi p. 4. c. 2. ubi sic: *Displicentia peccati secundum Scotum, si sit informis, id est præcedat infusionem gratiæ, dicitur attritio; si verò co-*

H h h 2

mitetur gratia Dei, dicitur contritio. Enimvero in 4. q. 2. n. 14. Peccator (inquit) in peccatis existens... potest ex naturalibus cum communi influenza (id est cum sola gratia actuali, necdum habens gratiam habitualem) considerare peccatum commissum ut offensivum Dei, & ut contra legem divinam, & aversum à Deo... & potest voluntas ipsam sub aliqua istarum rationum, vel sub magis illud peccatum sic consideratum detestari; & ille motus potest continuari, & intendi ante infusionem gratiae. Potest etiam ista detestatio esse totaliter circumstantionata circumstantiis moralibus debitis... Iste autem motus dicitur attritio, & est dispositio, sive meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis, quae sequitur in ultimo instanti... Et tunc... infunditur gratia, per quam simpliciter deletur peccatum. Et iste motus, qui ante dicebatur attritio, iam fit contritio, ut exprimit n. sequenti: Si manet eadem motus, qui prius fuit attritio, in illo instanti fit contritio. Quia in illo fit concomitans gratia, & ita est actus formatus... à charitate iam inclinante & inhaerente. Et sic attritio fit contritio, sine omni reali mutatione actus. Unde Commentator Scoti ad citatum locum p. 62. Contritio (inquit) sumitur duobus modis, uno modo pro actu formato; & sic quilibet dolor antecedens infusionem gratiae erit attritio, quantumlibet perfectus; idem autem continuatus infusa gratia erit contritio, sive perfectus sit, sive imperfectus (id est remissus) & in hoc sensu frequens est usus contritionis apud Antiquos. Et in hoc eodem nomine contritionis & attritionis usurpat vester Doctor in hac distinctione 14.

1455 Ex his apparet Scotum meritò referri pro sententia specie seu essentialiter non distinguente attritionem à contritione per se iustificante, sed solum gradualiter penes magis & minus, & accidentaliter penes infusionem & non infusionem gratiae. Pro qua sententia ipsum referunt Angles Ordinis Minorum in Floribus Theologicis q. de contrit. fol. 204. Leander à SS. Sacramento disp. 1. de ponit. q. 44. aliique passim.

1456 Apparet 2°. verum esse quod Morinus in principio e. 3. ait: Cum primum attritionis nomen in lucem erupit, erupit quoque haec quaestio, an attritio fieri possit contritio. Quae quidem in scholis agitata est annis prope centum, nullà profus ad iustificationem in Sacramento Penitentiae factà relatione... Tres fuerunt de istius quaestione solutione Doctorum sententiae, duae oppositae, una media.

1457 Multi & insignes Doctores respondebant affirmativè, attritionem fieri posse contritionem. Fundamentum quo nitentur, erat, dolorem & amorem attritionis, specie non differre à dolore & amore contritionis, sed tantum penes magis & minus. Nihil itaque ex parte rei impedimento esse, quominus dolor vel amor attritionis ita intendatur & effervescat, ut gratia tandem imbuatur, sicque fiat attritio contritio. Sic Authores n. 1451. 1452. 1453. & 1454. relati. Nimirum supponebant Authores illi attritionem esse dolorem minus intentum, quam fit contritio. Unde S. Thomas in 4. dist. 17. q. 2. a. 5. quaestione. 3. dicebat, quod dolor de peccatis, ob parvitatem seu remissionem, quandoque desineret esse contritio: Contritio habet duplicem dolorem, unum rationis, qui est displicentia peccati commissi; & hic potest esse adeo parvus, quod non sufficiat ad rationem contritionis... Si autem etiam amor potest esse ita remissus, quod non sufficiat ad rationem charitatis, id est ad hoc ut charitate habituali formetur. Similiter Scotus in 4. dist. 17. §. ad argumenta dicit, quod contritio potest esse tanta, quod eam, etiam ante confessionem, deleat peccatum. Et dist. 20. n. 6. requirit certam intentionem (Deo notam) ad contritionem, quae sit sufficiens ad deletionem culpae. Et in

Reportatis ad 4. sent. dist. 20. magnam requirit delectationem ad hoc quod sit contritio sufficiens ex congruo ad remissionem peccati, sicut (inquit) fuit vehemens delectatio prior in peccato. Et in eo Magistrum secuti sunt discipuli, ut testatur Andreas Vega in Concilio. Trid. l. 9. c. 17. in argumentum. 3. Nam Scotus (inquit) aient ad iustificationem peccatoris non quemvis dolorem de peccatis, etiam propter Deum, sufficere, imò necessarium esse aliquantam intentionem, & servorem in ipso dolore, aliquantique temporis, & quidem nobis ignoti continuationem. Idem de Scoto testatur Summa de Sacram. ex doctrina Francisci Victoris tit. de contrit. q. 117. ubi: Scotus in 4. dist. 14. q. 2. a. 2. dicit, quod licet quis habeat dolorem de peccatis propter Deum, cum omnibus aliis bonis circumstantiis, nisi talis dolor habuerit certam intentionem completivam, & continuationem, non sufficit. Quanta autem debeas esse intentio, dicit quia solus Deus novit.

Secunda sententia (prosequitur Morinus) quam tacebant Viri magni, huic est opposita, attritionem fieri non posse contritionem. Non ob speciem utriusque differentiam; sed quia attritio est actus, sive motus. Motus autem est res perpetua, sicut, & transiens. Unde cum ita incaluit, ut adventat charitas, iam transit ille qui erat attritio, nec inflammari potest.

Tertia sententia utramque videtur conciliare, dicendo quod attritio quidem sit motus, sed in omni motu qui non fit in instanti, assignari queat prius & posterius, tamen prior pars motus, qui est attritio, fieri non possit contritio, quia nec informari; posterior, quia informat, meritò dicitur contritio.

In nulla istarum sententiarum specifica est differentia inter attritionem & contritionem, sed sunt propter idem, sunt unius ejusdem speciei, inquit Guilielmus Parisiensis supra. In nulla proinde sententiarum istarum sermo est de attritione purè formidolosa. S. Thomas quidem q. 1. Supplem. a. 2. in argumento sed contra, attritionis & contritionis diverfa ponit principia; attritionis timorem servilem, contritionis filialem. Sed ne sibi contrarius sit, exponendus est de principio attritionis extrinseco: neque ex argumento sed contra, utpote nondum resolutorio, cruitur certa mens. Doctoris. Quare ea potius cruenta est ex his quae tradit supra n. 1532.

Tandem longo post tempore occurrit difficultas, quam Doctores sibi objecerunt, utique fieri posse, ut quis fit contritum existimans, nonnulli attritus ad Confessionem accederet. Et ista difficultas occasionem dedit inquirendi, an attritio virtute Sacramenti fieret contritio. Ratio difficultatis erat vulgaris Doctorum definitio, Confessionem extra charitatem factam, liberare quidem posse ab onere Confessionis iterandae, verum ad salutem nihil prodesse.

Ad hoc dixerunt, attritionem, vel in ipsa Confessione propter subjectionem & humilitatem fieri contritionem, gratiamque acquirere, vel Confessione simul & absolutione, sive ipsa absolutionis parte, quae deprecativa est. Alii Confessione simul & absolutione, quam sic statuerunt simpliciter iudicativam ut nullae preces ei necessariae sint. Ita potissimum Thomistae antiquissimi. Quibus certum fuit, attritum virtute Sacramenti fieri contritum, gratiamque consequi per Sacramentum.

Sed hinc nova quaestio exorta est, de ratione, quae attritio virtute Sacramenti fieret contritio, deque sacerdotalis absolutionis efficacia in gratiam, an physica foret, an moralis.

Omissa posteriori ista quaestione, utpote ad mores nihil faciente, circa alteram quaestionem, quae ratione attritio virtute Sacramenti fiat contritio,

ab annis 390. usque in hanc diem acerrimè disputatum est, nec disputatio unquam deservit, sed semper incaluit, virensque acquisivit cundo.

1464 Septem circa hoc sententias refert Morinus, sed num. 11. observari vult, antiquam sententiam, de necessitate contritionis ante absolutionem concipiendae, toto illo tempore, ad usque Concilium Tridentinum aliis omnibus sigillatim sumptis prevaluisse, maximoque viros, & magno numero, paulò ante Tridentinum hanc sententiam mordacè defendisse, & aliat improbalisse. Sed post Concilium Tridentinum ea sententia quae attritionem sufficere docent, antiquae praevaluerunt, majore Doctorum parte sensim in hanc sententiam inclinate, & ab antiqua declinate, ut nimis severa, & efficacia Sacramentorum non sibi tribuente. Non desuerunt tamen Doctores insignes, post illud tempus in hanc usque diem, nec contemnendo numero, quorum aliqui Concilio interfuerunt, qui antiquam sententiam propugnauerunt, aliique longè praeponderant.

1465 Ex ipsa septem sententiarum enarratione apparebit quòd in nulla sex priorum istarum (quae sola tamen leguntur in Authoribus qui ante Tridentinum scripserunt, vel saltem sola ante illud colobores & vulgata fuerunt; septima namque vix ante illud cognita fuit) attritio purè formidolosa, cognita ut talis, & immutata se habens, factis fuerit ad gratiam in Sacramento recipiendam.

1466 Prima itaque sententia (in quam vere omnes initio discesserunt ab antiquiore, contritionem ante absolutionem requirente) ea est (inquit Morinus) quae attritionem sui incremento, absolutionis virtute de facto fieri contritionem docuit. Sententiam suam sic explicavit. Quatuor in attritionis dolore gradus ponunt, cum quis confitetur, levissimum, magnum, majorem, maximum. Primum autem Confessionem non reddere validam, nec in ea esse Sacramentum. Cum secundo esse validam. & Sacramentum validum. sed informe. Cum tertio attritionem illam virtute absolutionis in contritionem assurgere, fierique Sacramentum validum. & fructuosum. Denique si quartus gradus addit, justificationem praecedere Sacramentum, sed virtute Sacramenti augeri & incallescere. Videt autem Lector attritionem in ea quaestione, apud eos Authores, completi dolorem propter Deum assumptum.

1467 Secunda sententia ad justificationem extra Sacramentum attritionem requirebat intensissimam, sive ad eò intensam, ut in contritionem mutaretur; sed ad justificationem in Sacramento contenta erat quocumque gradu attritionis, imò (praeter dispositionem negativam, id est remotionem obicis & indispositionis) vix aliam requirebat in peccatore dispositionem positivam, quam voluntariam Sacramenti susceptionem, à peccati mortalis affectu alienam. Sic refert Morinus n. 13. referens pro hac sententia Scotum in 4. d. 14. q. 4. a. 3. in resolutionibus in 4. d. 14. q. 1. a. 3. & q. 4. Et in Reportatis ad 4. d. 14. q. 4. Cujus sententiam in eo rigore descendit adversus Gabrielem Almainum in 4. dist. 14. q. 4. Sed eam fortiter impugnavit, eaque impugnatà, ad antiquam (requirentem contritionem) sese receperunt Ockam, Mayo, Matilius, Gabriel Biel, Major, & alii. Imò Scotus ipse in 4. d. 14. q. 4. a. 3. requirit aliquam attritionis gradum (ut notat Scholasticus ipse Hugo Cavellus in Scholio ad illum locum) sive aliquam attritionem (propter Deum, ut infra videbitur in Scoto) quae per Sacramentum fit contritio, ut patet attentè legenti quòd habet ibidem n. 7. & 9. sub finem. Et ita explicatam Scoti sententiam tenent Nicolaus de Orbellis, Guilielmus Vorillo, Petrus Tartaretus, Nicolaus de Nylse, & Summa Angelica apud Morinum ibidem.

Tertia sententia ad absolutionem justificantem necessariam esse voluit attritionem intensam, sive magnum dolorem propter Deum offensum (in quo differbat à secunda sententia) sed quae virtute Sacramenti, per sui incrementum fieri non deberet contritio, ad hoc ut attritus per Sacramentum justificaretur (in quo differbat à prima) nec de facto talis fieret, nisi extrinsecè, quatenus idem attritionis gradus, ante Sacramentum informis, Sacramenti virtute fieret formatus. Primus Theologorum (si Morino fides) Scotus est, qui hanc sententiam tenuit, nec desuerunt Scoto etiam alterius Scholae Doctores, qui eum sequerentur.

1469 Quarta sententia nullam agnovit attritionem, quae foret dolor propter Deum offensum, sed solum propter inferus motivum, v. g. gehennae metum. Quenlibet enim dolorem propter Deum offensum exstimavit veram esse contritionem. Quenlibet etiam illius doloris gradum sufficere censuit ad salutem. Unde posuit attritionem, tametsi in infinitum intenderetur, nunquam intrinsecè fieri posse contritionem (eò quòd specie, sive objecto, & sine inter se differant; & una species, nunquam fiat altera) sed solum extrinsecè, ad modum, quò fides informis fit formata. Hujusmodi tamen attritionem cum absolutione non sufficere ad justificationem, nisi bonà fide putaretur à penitente contritio. Si enim penitens animadverteret se solum formidolose attritum, non contritum, non solum non sufficere, sed se taliter absolutioni subjiciens, grande sacrilegium committeret. Hanc philosophationem (inquit Morinus n. 15.) primus invexit Franciscus Victoria, vir initio praedictis saeculi (circa annum 1530.) celeberrimus, in quam Theologi maximi pedibus manibusque lubentes ireverè. Defensores habuit toto saeculo praecedente complures, virosque magnos, etiam ex illis qui Tridentino interfuerunt, post illudque scripserunt, ut Dominicum Scotum, Alphonsium Vegam, Cordubam (apud Tannerum dist. 6. de Sacram. Poenit. q. 6. dub. 4.) Toletum in Instruè. Sacerdot. l. 3. c. 3. Edit. Duac. 1600. & Constantiensis 1602. Navarrum in Sum. c. 1. n. 38. Sed nunc videtur intermorta, ait Morinus.

1470 Quinta sententia (quam tradiderunt nonnulli Scholastici antiquissimi, post annum 1200. & ut ait Morinus, etiamnum sequi videntur Recentiores non pauci) attritionem solà poenae formidine non metiens, sed timore initiali, docebat attritionem, sui per Sacramentum incremento, fieri contritionem. Addebat tamen, quòd si peccator, faciens quòd in se est, bonà fide judicaret se contritum, licet solum foret attritus gratiam virtute Sacramenti consequeretur. Hanc sententiam approbat etiam Vega l. 13. in Trident. c. 34. ad object. 3. Nec ab ea procul distat Sylvester verbo Confess. l. n. 9. & 21. Nec Bonaventura in 4. dist. 17. q. 4. p. 2. ibi: Ad Sacramentum Poenitentiae non est necesse quòd accedat habens charitatem, vel dispositionem ad charitatem sufficientem, secundam veritatem; sed sufficit secundam probabilitatem. Haec autem dispositio, attritio est, quae frequenter ob Confessionem superadjunctam, & absolutionem Sacerdotis, formatur per gratiam, sic ut ad ipsam contritio subsequatur. Unde dico, quòd sufficit quòd probabiliter se disponat ad gratiam, per omnium peccatorum detestationem, &c.

1471 Sexta sententia duplicem distinguebat contritionem, hoc est Dei super omnia dilectionem, naturalem (id est sine gratiae ope elicitam) & supernaturalem. Quarum haec, si adellet, ante Sacramentum justificaret. Illa, seu naturalis, cum Sacramento. Naturalem vocabant attritionem, dum charitatis supernaturalis adventu formata nondum esset. Quae per Sacramenti virtutem infusa, supernaturalis fieret, quae prius erat natura-

lis. Hæc sententia paucos habuit defensores, nec potest hodie suffineri. *Siquis enim dixerit sine præveniente Spiritûs sancti inspiratione, atque adiutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut poenitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit,* ait Tridentinum sess. 6. can. 3.

1472 Septima, omnium novissima, nec ante Tridentinum vulgata, illa est contra quam disputare cœpimus. Quod enim quarta sententia exhorrebat, admittere cœpit, videlicet attritionem, ex sola poenæ formidine conceptam, talemque à poenitente cognitam, & immutatè se habentem, legitimam sufficientemque esse dispositionem ad gratiam in Sacramento suscipiendam. Hæc est illa sententia, cujus parentes Morinus suprâ c. 4. fuisse ait Melchiorum Canam, Francisci Victorie Discipulum, & Henricum Salmanticensem. Nec certè invenitur ullus, qui sententiam illam, ut jacet, expressis terminis ante ipsos docerit. Neque de tali attritione locuti sunt Doctores, qui ante Tridentinum docuerunt, attritum virtute Sacramenti fieri contritum. Ut enim Vivaldus ait in Candelabro aureo tit. de attrit. q. 2. & 9. *quotiescumque invenitur in Doctores, quod attritio contritio, vel attritus cum Sacramento fit contritus, est intelligendum de attritione perfecta, id est de ea quæ propter Deum purè dolemus de peccatis, sed non ita servidè, & super omnia, ut par erat.*

Atque, ut Viguierius, à Parisiensi Facultate solemniter approbatus, ait in Instructionibus de Sacram. Poenit. c. 16. v. 10. *sciendum est quod si attritio dicatur dolor de peccatis, voluntariè assumptus, propter timorem servilem, sic quod principium ejus sit timor servilis, ut scilicet sit detestatio peccatorum propter metum poenæ... tunc attritio nunquam fit contritio, nec ex attritio aliquis fit contritus, nisi ad hunc sensum, quod post attritionem venit contritio, sicut dicimus quod ex mane fit meridies, & ex injusto fit justus consecutivè. Sic postquam aliquis fuit attritus, fit contritus, attritione desinente esse propter aliud principium, seu motum superveniens, quod est timor filialis, vel Deus summè dilectus. Et hæc fuit opinio S. Thomæ in 4. Si verò attritio dicatur dolor voluntariè assumptus propter Deum summè dilectum, sed non cum sufficienti & requisita intentione, sive gradu... sic attritio fit contritio. Et sic intelligitur quod à Doctores communiter dicitur, quod ex virtute clarivum ex attritio fit contritus.*

1473 Ex collatis itaque sententiis, ante Tridentinum vulgaris, satis apparet, attritionis servilis, seu purè formidolose, cognitæ ut talis, & immutatè se habentis, sufficientiam à communi mente Majorum (ante Tridentinum) esse alienam, cum in principio Scholasticæ communis doctrina (cum Magistro) requisierit contritionem perfectam, & qui ab illa doctrina postea recesserunt, & attritione contenti fuerunt, usque ad tempora Francisci Victorie saltem requisierint attritionem, quæ foret dolor propter Deum offensum; ipse etiam Scotus, ut postea videbimus. Ut enim Scoti Scholasticæ observat ad dist. 14. quarti Sententiarum pag. 63. *sive attritio, sive contritio requisita ad remissionem peccatorum, debet elici ex motivo charitatis, sive proximo, sive remoto, hoc est elicit, vel imperari à charitate. Est Doctores suprâ, & aliàs sepe, & dist. 20. q. un. Quam ibi supponit ex Augustino, & habetur dist. 7. de poenit.*

1474 Denique vel ipsè Victorius, cum sequacibus suis, docuit poenitentem debere facere quod in se est, ut dolor ipsius de peccatis sit propter Deum, non propter poenam tantum, ita ut bonâ fide credat se propter Deum dolere, nec aliter possit, nec licitè, nec validè, nec fructuosè Poenitentia Sacramentum recipere.

Quarta assertionis probatio, ex illis ipsi Auctoribus, quos pro se Pinterellus refert, & Morinus ex illis qui citari solent pro opinione, cum Sacramento requirentem contritionem perfectam.

Extra dubium est, quotquot requisierunt etiam cum Sacramento contritionem perfectam, insufficientem credidisse attritionem purè formidolose; eatenus proinde pro nobis facere atque ad nostram propius accedere sententiam (inter extremas mediam) quam ad sententiam Adversariorum illi extremè oppositam, licet illorum plerique non satis tribuisse videantur clavibus Ecclesiæ. Atqui pro sententia requirentem contritionem perfectam, communiter referuntur Hugo de S. Victore to. 3. in Summa tr. 5. c. 11. Richardus de S. Victore tr. de poenit. lig. c. 12. Ratiiodorensis l. 4. Sum. tr. 6. c. 8. q. 1. a. 1. & dist. 8. a. 3. Casarius Heisterbachensis l. 3. de Confess. c. 1. Albertus Magnus in 4. dist. 18. a. 17. Alensis 4. p. Sum. q. 8. m. 1. & q. 21. m. 1. & 2. S. Raymundus in Sum. l. 3. de poenit. & remiss. §. 11. ubi sententiam hanc celebriorem dicit. S. Thomas Supplem. q. 10. a. 5. S. Bonaventura in 4. dist. 18. p. 1. a. 2. Argentina in 4. dist. 16. Ægidius Carlerius in Respons. ad qq. Abbat. Aquicent. Bertrandus Agnerus de Turre term. in Domin. 13. post Pentecosten. Stephanus Brullifer in 4. dist. 18. q. 1. Petrus Sutor l. de poenit. Eccles. in occult. c. 1. Bromardus in Sum. Prædic. verbo *contritio* a. 5. noster Baconius in 4. dist. 15. a. 3. Gabriel in 4. dist. 14. q. 2. quest. 12. a. 2. Marilius q. 12. dub. incid. a. 2. Major in 4. q. 12. a. 2. O. kam & Mayo apud Marimum suprâ c. 3. n. 13. Capreolus in 4. dist. 16. q. 2. a. 3. ad finem. Bandinus in 4. dist. 20. Abulensis in defens. p. 1. c. 6. noster Waldensis to. 2. de Sacram. c. 43. noster Joannes Betz in exposit. tertii præcepti Decal. c. 5. Henricus Gandavens. quodlib. 1. q. 32. Cajetanus 3. p. q. 84. a. 1. §. & si modum queris. Ferrarientis 4. contra Gent. c. 72. §. ad hujus evidentiam. Medina c. de Confess. q. 38. §. est alia quarta opinio. Vivaldus opus de verit. contrit. in tribus ult. capitibus & in Candelabro aureo n. 6. Quam opinionem post Tridentinum (ut bene Morinus) gravissimi etiam Doctores tenuerunt, etiam qui Tridentino interfuerunt, ut Petrus Soto in Instruct. Sacerd. (editâ 3. annis post Decretum sess. 14. c. 4.) lect. 8. Franciscus Richardotus in Gallica Instruct. Pastor. (scriptâ quatuor annis post absolutum Tridentinum) c. 43. Fredericus Naufea, Episcopus Viennensis, in suo Catechismo, Franciscus Sonnias tr. de Sacram. & in suis demonstrationibus scriptis quatuor post laudatum Tridentinum annis. In ipso quoque Patrum Tridentinorum Conventu sess. 14. Joannes Æmilianus, Hispanus, Episcopus Tardetanus, contritionem perfectam dixit necessariam ad justificationem cum Sacramento. Nectamen hinc argui, per Sacramentum peccata non remitti, tamen Sacramentum remissa inveniret, præcæntis contritionis efficacitate. Respondere enim, contritionem id prætare vi Sacramenti, cujus votum in ipsa continetur; adeoque justificationem, tamen antecedentem, futuræ absolutionis effectum esse: sic refert Pallavicinus Histor. Trid. l. 12. c. 10.

CAPUT CXXI.

Necessitatem amoris, sive doloris propter Deum